

Sallai János

A MAGYAR RENDŐRSÉG FELADATAI
A MODERN RENDÉSZET HAJNALÁN

ZSOLDOS IGNÁC, KARVASY ÁGOSTON,
KEDVESSY GYÖRGY ÉS PETROVICS LÁSZLÓ NYOMÁN

A rendészet és az állami rendőrség szülőhazája Franciaország, míg megerősödése, kiteljesedése német területen következett be. Párizs (1677), Nicolas De la Mare: *Traité de la Police* (1705), Allgemeines Landrecht (1794) – a modern rendészet első mérföldkövei, amelyek hatásai magyar területen osztrák közvetítéssel, a 19. század közepén jelentkeztek. A magyar reformkor kezdetén Zsoldos Ignác *Néhány szó a honi közbátorságról* című könyvében¹ fogalmazta meg, hogy: „Rendőrség nélkül rend nem lehet.”² Zsoldos elképzelése szerint polgári államban a rend fenntartására a rendőrség hivatott. Később, a kiegyezés (1867) után erről komoly vita bontakozott ki a *Közbiztonság* című első rendészeti szakfolyóirat hasábjain, de végül is vegyes megoldás született.

A modern magyar rendészetről az első tudományos igényességgel megírt könyv³ szerzője Karvasy Ágoston, aki nemcsak a rendészet legfontosabb elméleti tudnivalóit foglalta össze első művében, hanem a rendőrség országos szervezetéről szóló elképzelését is bemutatta. A rendőrségről, annak feladatairól egy későbbi, 1870-ben kiadott művében⁴ részletesebben kifejtette gondolatait. E szerint Karvasy a rendőrség alatt a következőket értette:

„Azon hatóság, melynek hivatása a sértéseket és háborításokat célszerű intézkedések által megelőzni, és a társaság finomabb szükségleteiről gondoskodni, közrendészeti hatóságnak vagy rendőrségnek (Polizey) neveztetik.”⁵

¹ ZSOLDOS 1838.

² ZSOLDOS 1838: 10.

³ KARVASY 1843.

⁴ KARVASY 1862.

⁵ KARVASY 1862: 1.

A rendőrség kifejezést természetesen már korábban is használta Karvasy, de azt, hogy mit értett pontosan alatta, csak az 1862-es művében deklarálta. *A politicai tudományok, rendszeresen előadva* című művében a rendőrség taglásáról szóló toldalékban csak a rendőrség községi és városi hatásairól tett említést, és arról az elvárásról, hogy ott elkülönített személyzet, tisztviselők végezzék a szolgálati feladataikat. Karvasy szerint a hivatalnokoknak ismerniük kell a rendőrségi elveket,⁶ szabályokat, józan ítélőképességgel és gyors helyzetfelismeréssel kell rendelkezniük, további feltételként „hivatalukban buzgók, és meg nem vesztegethetők legyenek”.⁷ Karvasy nagyon fontos rendőri hivatalnoki jellemzőnek vélte a komolyságot, határozottsággal és ugyanakkor emberi szelídséggel párosulva. A rendőrség tevékenységeit a következő rendészeti művében, *A közrendészeti tudományban* fejtette ki részletesen. Ebben a könyvében a rendőrség céljaként a rend és (köz)bátorság fenntartását és a veszély elhárítását határozta meg, amelyet a rendőrség az alábbi tevékenységek kifejtésével ér el:

- ♦ észlelő;
- ♦ megelőző;
- ♦ visszanyomó;
- ♦ felfedező.⁸

A rendőrség *észlelő* tevékenysége alatt a szerző a rendőrség folyamatos jelenlétét értette, amelyet a működési területen a rendőr az „örök éjszakai cirkálással” és kijelölt helyeken felállítással érhet el, hogy tudomást szerezzen az ott történetekről. Az észlelő tevékenység során a veszélyt jelentő eseményekről, például rendzavarásról a rendőrség hivatalai feljegyzéseket készítenek, amelyeket a további észlelési tevékenységhez felhasználhatnak.

Megelőző tevékenységen a rendőrségnek azon intézkedéseit értette Karvasy, amelyek elejét veszik a sértéseknek, háborításoknak, amelyek által a veszély bekövetkezhet, származtathatóan az emberek gonoszságából és a természet erejéből egyaránt.

Véleményem szerint, amikor már a garázdaság vagy düh, háborgatás kitört, akkor szükséges a rendőrség *visszanyomó* tevékenysége, amely fizikai erő alkalmazásával felszámolja, elnyomja a rendbontást.

⁶ Ez alatt erkölcsiséget, jogszerűséget értett.

⁷ KARVASY 1843: 165.

⁸ KARVASY 1862: 10.

A rendőrség *felfedező* tevékenysége a mai fogalmak szerint a nyomozó-vizsgáló munkát jelenti. A rendőrség tudomására jutott esemény, bűncselekmény körülményeinek, bizonyítékainak, tettesének felfedezése, annak érdekében, hogy a tettest bíró elé állíthassák. Már Karvasy korában is ismerték a rendőri felügyeletet és a felfedező tevékenység során a veszélyes emberek tevékenységének titkos felderítését.

Karvasy *A közrendészeti tudományban* is megerősítette az országos rendőrségről korábban írt elképzeléseit. Az 1870-ben kiadott *A közrendészeti tudomány és a kulturpolitika*⁹ című művében szintén rögzítette a közrendészet fogalmát, és a közrendészeti hatóságként a rendőrséget (*Polizei*) nevezte meg. Az észlelő tevékenységek között konkrétan megnevezte a következő veszélyforrásokat, amelyekről a rendőrségnek tudnia kell: égések, pestis, árvizek, vasúti szerencsétlenségek, marhadög(vész), *explosiók* (robbantások). A hallás és látás útján végezhető észlelési tevékenységhez sorolta a végrehajtókat is, akik lehetnek ügynökök, hivatalnokok, akik feladataikat fegyverrel vagy fegyver nélkül teljesíthetik.

Csak érdekességként jegyzem meg, hogy Karvasy Ágoston 1870-ben kiadott művében Nicolas De la Mare *Traité de la Police* című művét tartotta a legrégebbi rendészettudományi műnek, amelyhez az alábbi megjegyzést fűzte: „mindenkor tekintélyes helyet foglaland a közrendészeti tudomány irodalmában, és a jó rendszere és nagy tudományossággal írott általános és bevezetési fejezetek miatt nagyon tanulságos marad.”¹⁰

Karvasy Ágoston munkáit időrendben Kedvessy György rendőrhivatalnok 1872-ben kiadott műve¹¹ követte, aki elsőként gyűjtötte össze, és tette közzé akkor még Pest város rendőrséggel kapcsolatos szabályrendeleti gyűjteményét. Az időszak hallatlanul izgalmas. Ekkor került sor a rendőrkapitányok első kongresszusára,¹² készült el az első rendőrségi törvényjavaslat¹³ és zajlott a fővárosi rendőrség¹⁴ államosítása. Mivel ez volt az első rendőrségi szabálygyűjtemény, és ekkor még nem volt intézményesített rendőroktatás, ezért a szerző fontosnak érezte, hogy a rendőrségről, a rendőri eljárásokról és egyéb, a rendőri szolgálattal összefüggő ismeretekről is említést tegyen. Mindehhez nagyon jó módszert

⁹ KARVASY 1870.

¹⁰ KARVASY 1870: 8.

¹¹ KEDVESSY 1872.

¹² SALLAI 2023.

¹³ SALLAI 2024.

¹⁴ SALLAI 2022.

választott, kérdés-felelet formában adta közre a legfontosabb tudnivalókat, amelynek a „közrendészeti vezérfonal” címet adta. Ekkortól tehát a rendőri szolgálatba lépőknek rendelkezésére állt egy olyan szabályrendelet-gyűjtemény, amelyben azonnal megnézhatték az intézkedés során a vonatkozó rendeletet, és amely lehetőséget biztosított a változások bejegyzésére is. A könyv alkalmazását a szabályrendelet végén található betűsoros névjegyzék nagyban elősegítette.

Azt, hogy a „közrendészeti vezérfonal” fejezetrészt a végrehajtó állománynak szánta, az alcímbe¹⁵ is rögzítette. Az első fejezet rész első pontjából megtudhatjuk, hogy a szerző a rendőrség alatt a törvényhatóságok kebelbeli hivatalát értette:

„Melynek feladata a jólét előmozdítására, rend és biztonság fenntartására, nemkülönben az ezeket fenyegető veszélyek elhárítása céljából, akár emberi cselekvés, vagy mulasztásából, akár pedig a természet elemeitől származnak – megállapított országos és helyi rendszabályokat végrehajtani, illetőleg, azok megtartása fölött őrködni, és a vétségek, bűntények elkövetőit nyomozni, elfogni és a törvényszék elé állítani.”¹⁶

A rendőrség végrehajtó hivatalnokainak a városokban a biztosokat és rendőrkatonákat, a vármegyékben pedig a csendbiztosokat, pandúrokat nevezte meg. A rendőrséget két részre osztotta, a közigazgatásra és a törvényszéki rendőrségre. A rendőrség feladatait ugyanúgy négy fő területre tagolta, mint Karvasy Ágoston. Azaz észlelőre, megelőzőre, visszanyomóra és felfedezésire. Az első három terület a közigazgatási, míg a negyedik a törvényszéki rendőrség tevékenységi körébe tartozik. Az általános észlelő tevékenység során konkrét információ nélkül folytatnak járőrözést a rendőrkatonák, biztosok, míg a különös észlelés esetén konkrét célból figyelnek meg gyanús helyeket, házakat, személyeket. Az észlelést segíthetik a lakosok a feljelentéseik által. A jelentéseket összegyűjtik, átvizsgálják, leellenőrzik, hogy szükséges-e beszerezni további információt, jelentést, vagy lehet azonnal intézkedni. A rendőri megelőzés alatt Kedvessy ugyanazt értette, mint Karvasy. Azt, hogy mit kell megelőzni, mi ellen kell fellépni, Kedvessy szerint nem a rendőrség, hanem a jogszabályok határozzák meg. Megelőző intézkedés során csak alapos gyanú esetén lehetséges a személyek szabadságjogainak, mozgásának korlátozása. Megelőző intézkedések eszközei lehetnek: „rendelet, tilalom, figyelmeztetés és bírságolás, letartóztatás, kiutasítás,

¹⁵ Az alsóbb rendőrség tisztviselői és közegei számára.

¹⁶ KEDVESSY 1872: 3.

eltoloncolás, személyek és helyiségek fölötti különös felügyelet, házkutatás és elkobzás.”¹⁷ Kedvessy a felsorolt eszközök alkalmazásának nem csupán a lehetőségeit, hanem a formáját is külön-külön ismertette. A visszanyomó tevékenység kapcsán bemutatta, hogy milyen erőket és milyen módon lehet alkalmazni a megbomlott rend helyreállítására, valamint azt, hogy mire kell törekedni a visszanyomó tevékenység végrehajtásakor. A felfedező tevékenységről Kedvessy részletesebben írt, mint az előző három rendőrségi tevékenységről. Ismertette, hogy mivel és milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie a felfedezést (nyomozást) folytató rendőri tisztviselőnek. Külön mutatta be a vagyon és az élet ellen elkövetett bűnesetekben a teendőket, valamint a követendő eljárást, ha ismert vagy ismeretlen az elkövető. A részletes leírás miatt a könyv egyike lehet az első kriminalisztikai vagy nyomozási tankönyveknek.

Több mint egy évtizeddel később, 1884-ben jelent meg Petrovics László¹⁸ *Közrendészeti tudomány és a magyar rendőri gyakorlat könyve*¹⁹ című műve, amely az előző rendészetelméleti műveket felhasználva azokat a nemzetközi szakirodalom ismereteivel kiegészítve foglalkozott a rendőrséggel, annak feladataival. Petrovics korát meghazudtolóan felismerte, hogy a jó rendőr csak úgy nem születik, hanem csak megfelelő elméleti és gyakorlati tudással való felvértezés után válik valaki a rendőri szakma tudójává. Ehhez pedig szükséges a szakirodalom és a rendőrök kiképzése, oktatása. Petrovics szerint a „rendőrség alatt azon közhatalóságok értendők, amelyek a közrend és biztonság fenntartásán: figyelő, megelőző, visszanyomó és felfedező tevékenységgel működnek”.²⁰ Karvasy 1843-ban kiadott műve óta eltelt négy évtized, és a rendőrség tevékenységeiről Petrovics által leírtak mégis teljesen megegyeztek Karvasy gondolataival. Ugyanakkor Petrovics kritikával illette Karvasy rendőrségfogalmát, mert nem értett azzal egyet, hogy a sértéseket és háborításokat a magánjog esetében is a rendőrségnek kellene orvosolnia. Ezenkívül hibásnak tartotta Karvasy rendészettudomány-fogalmát, mert Petrovics szerint „tudománynak csak valamely rendszeresen tárgyalt vagy előadott tudományos anyag nevezhető”.²¹ Azt a megállapítást vitathatónak tartom Petrovicsnak, hogy egy adott országban a

¹⁷ KEDVESSY 1872: 7.

¹⁸ Petrovics László 1878-ban elkészítette *A fővárosi rendőrség szolgálati szabályzata* című munkát, amiért BM-jutalomban részesült. Sajnos a kiadványnak nyoma veszett.

¹⁹ PETROVICS 1884.

²⁰ PETROVICS 1884: 7.

²¹ PETROVICS 1884: 9.

polgárháború csak a katonaságra és a rendőrségre nem tartozhat. De Petrovics ugyanúgy bírálta Kedvessy fentebb tárgyalt művét is, és főleg a rendőrség fogalmát, amely szerint csak a municipiális rendőrséget határozta meg, és nem szólt az állami fővárosi rendőrségről. Petrovics itt nem vette figyelembe, hogy amikor Kedvessy kiadta a művét 1872-ben, még csak helyi rendőrségek voltak. Állami rendőrségről csak 1873-tól beszélhetünk. Petrovics is definiálta a rendőrség célját, amely a közrend és közbiztonság fenntartása. A közrend fenntartása érdekében a rendőrség a már megismert elemeket alkalmazhatja, tehát a figyelő, megelőző, visszanyomó és felfedező tevékenységeket. Petrovics az elődjektől eltérően már minden egyes tevékenységről részletesen írt.

A RENDŐRSÉG FIGYELŐ TEVÉKENYSÉGÉRŐL

„Figyelő tevékenység (megfigyelés) alatt a rendőrhatóságnak azon rendszeres működése értendő, amelynél fogva a hatáskörébe tartozó mindazon személyi és dologi körülményekről, amelyek a közrendnek ártalmára vannak vagy ártalmára lehetnek, tudomást szerezni iparkodik.”²²

Az általános figyelő tevékenység keretén belül küldenek ki a rendőrkapitányságok rendszeresen járőröket, és állítanak fel őrszemeket, akik folyamatosan szemmel tartják működési területükön a köztereket, utakat, helyeket, hogy nem történik-e valahol rendbontás, rendzavarás. A különös megfigyelés a gyanús helyekre, házakra vonatkozott, illetve rovott múltú személyekre. Ezáltal vált a rendőrség fő feladatává az állandó őrködés, amelyet később Concha Győző és Rédei Miklós is megemlített. A figyelő tevékenység tehát nem más, mint a rendőrség működési területén a közrendre, közbiztonságra vonatkozó helyek-események folyamatos, általános szemmel tartása. Mindehhez Petrovics fontosnak ítélte a kiküldött rendőri állomány látás és hallás útján szerzett információit, a rendőri ellenőrzéseket. Például az utazók, idegenek okmányainak ellenőrzése, az általános bejelentkezés ellenőrzése, házalók, zsidóbarátok, rendezvények, sajtótermékek ellenőrzése. Petrovics szerint a másodlagos jellegű ellenőrzések: a tűzrendőri szabályok betartásának ellenőrzése, a mértékek vizsgálata, az élelmi cikkek, italok ellenőrzése, a nyilvános rendezvények felügyelete, a vendéglők

²² PETROVICS 1884: 26.

ellenőrzése. A megfigyelések eredményeit a rendőri hatóságok tudomására juttathatták: hivatalos jelentés (raport) formájában, más hatóság értesítése által, magánszemélyek feljelentései és bizalmas közlései által.

A RENDŐRSÉG MEGELŐZŐ TEVÉKENYSÉGE

„Megelőző rendőri tevékenység alatt a rendőrségnek azon intézkedése értendő, amely által valamely – a közrendet veszélyeztethető – cselekményeknek, vagy mulasztásnak eleje vétetik és egyúttal a rendzavarás okai is eltávolíttatnak még mielőtt a közrend tényleg megsértetett volna.”²³

A megelőző tevékenységre akkor van szükség, ha tényleges adatok vannak arról, hogy valamilyen veszély leselkedik a közrendre. Ezáltal a rendőrség már nemcsak úgy általában figyel, nézelődik, hanem külső erőt használ, intézkedik a veszély forrása ellen, azaz a veszély megelőzésére irányul. A rendőrségnek a megelőző intézkedés kapcsán személyi szabadság korlátozására csak érvényes bírói ítélet esetén van lehetősége. Petrovics szerint a „megelőző intézkedések mint általában a rendőrségnek minden ténykedései nincsenek indítványhoz kötve, hanem ha azok szüksége fennforog, hivatalból fogatosítandók”.²⁴ Az 1881. évi XXI. törvénycikk szerint a „házkutatót és személymotozást bírói felhívás nélkül csak az esetben fogatosíthat a fővárosi rendőrség, ha veszély van a késedelemben, vagy ha oly egyénről van szó, ki a rendőrség előtt, mint szokásos tolvaj vagy orgazda ismeretes”.²⁵

A RENDŐRSÉG VISSZANYOMÓ (REPRESSZÍV) TEVÉKENYSÉGE

„Visszanyomó (repressív) rendőri tevékenység alatt azon cselekvés értendő, amely által már tényleg bekövetkezett rendzavarás rendőri tilalom, vagy ennek elégtelensége esetén fizikai erő alkalmazása által is eltávolíttatik.”²⁶

²³ PETROVICS 1884: 33.

²⁴ PETROVICS 1884: 37.

²⁵ 1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről 21. §.

²⁶ PETROVICS 1884: 37.

A represszív jellegnek az a lényege, hogy amikor az elnyomást alkalmazzák, a közrend megzavarása még fennáll, azt az erőszak alkalmazásával tudják felszámolni. Az erőszak alkalmazása mindig a jelen lévő rendzavarásra vonatkozik. Ilyen represszív tevékenységnek helye lehet: árvízveszéltnél, veszett kutya lelövésénél, ragályos betegségben szenvedő állat leölésénél, zavargások során tömegoszlatásnál.²⁷ Lényeges, hogy a rendőrség a visszanyomó, represszív tevékenységét sem gyakorolhatja önkényesen, hanem csak törvényesen, és ténykedéseit akkor is csak a fennforgó helyzetnek megfelelően, észszerűen és célszerűen foganatosíthatja.

A RENDŐRSÉG FELFEDEZŐ TEVÉKENYSÉGE

„A rendőrség felfedező tevékenysége az elkövetett büntetendő cselekmények kinyomozására, a tettes és részesek kipuhatolására, elfogására és a bizonyítékokul szolgáló adatoknak oly mérvű összegyűjtésére és biztosítására terjed ki, hogy azok alapján a későbbi büntetőbírószági eljárás sikeresen foganatosítható legyen.”²⁸

A szerző szerint az észszerűség és a szükségesség is indokolja, hogy a felfedező, nyomozó-vizsgáló munkát a rendőrség végezze. A rendőrségnek a nyomozó munka során először is meg kell állapítania, hogy történt-e bűncselekmény. Ezt követi az ismert és ismeretlen tettes által elkövetett bűntény kinyomozása, majd a nyomozás során keletkezett büntényi anyagok összegyűjtése. Petrovics szerint, ha a rendőrségről elterjed, hogy minél több esetet felderít, és minél több tettet elfog, az a gonosztevőket visszariasztja a betörésektől, rablásoktól és egyéb bűncselekmények elkövetésétől. A rendőrség felfedező tevékenységét megkönnyíti, ha a figyelő tevékenységek során információkhoz jut. A felfedező tevékenység során a rendőrség munkáját a vádhatóság ellenőrzi, felügyeli. A vádhatóság érdeke, hogy munkája során „a rendőrség felfedező tevékenységének kifejtésébe életet öntsön, és a rendőrségnek e részben való lankadását megakadályozza.”²⁹

Karvasy, Kedvessy és Petrovics munkái azt bizonyítják, hogy a modern rendőrség kialakulása, az állami rendőrség létrehozása időszakában is már jól látható módon elkülönültek a rendőri tevékenységek. Hatályos jogszabály hiányában a rendészet jeles tudósai műveikben fontosnak ítélték a rendőri

²⁷ PETROVICS 1884: 38–39.

²⁸ PETROVICS 1884: 39–40.

²⁹ PETROVICS 1884: 47.

feladatok különválasztását, és azokat példákkal alátámasztották. A törvényi szabályozásban 1881-től már részben előfordult a rendőri tevékenységek megjelenítése, de részletes elkülönítése csak 1919-ben, az államosításról szóló 5047. ME számú törvénytől jelent meg először.

IRODALOMJEGYZÉK

- KARVASY Ágoston (1843): *A politicai tudományok rendszeresen előadva*. I. kötet. Győrött: Özv. Streibig Klára betűivel.
- KARVASY Ágoston (1862): *A közrendészeti tudomány*. Pest: Emich Gusztáv.
- KARVASY Ágoston (1870): *A közrendészeti tudomány és a cultúrpolitika*. Pest: Athenaeum.
- KEDVESSY György (1872): *Országos és pestvárosi rendőrügyi szabályrendeletek*. Gyűjtötte és az időközben történt változások, megtoldások és közrendészeti vezérfonállal az alsóbb rendőrség tisztviselői és közegei számára. Pest: Első Magyar Egyesületi Könyvnyomda.
- PETROVICS László (1884): *Közrendészeti tudomány és a magyar rendőri gyakorlat*. Budapest: Pannonia.
- SALLAI János (2022): 140 éves-e a BRFK, és ha igen, akkor miért nem. *Magyar Rendészet*, 22(1). Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.1.13>
- SALLAI János (2023): A rendőrkongresszusok kezdete. *Rendőrségi Tanulmányok*, (3), 137–147. Online: <https://doi.org/10.53304/RT.2023.3.06>
- SALLAI János (2024): Az első rendőrségítörvény-javaslat. *Belügyi Szemle*, 72(6), 975–984. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i6.pp975-985>
- ZSOLDOS Ignác (1838): *Néhány szó a honi közbátorságról*. Pest: Trattner-Károlyi.

